

Áttu vit ikki at farið aftur til føroysku talheitini?

Alt síðan útvarpið fyrri nú meira enn 20 árum síðan slept aftur føroysku teljingini, hevur tað ligið mær í sinni, at hetta var eitt harmiligt mistak. Dagliga hava donsku talheitini síðan skurrað mær í oyra, ja, tað er litið óðrvisi, enn tá tú í tíðindunum á grønlandskum innimillum hoyrir «syvogtredive, femoghalvfjerds, toogfirs» osfr. Nú ert tú byttur, man mangur hugsa, töluni, vit nýta, hava so leingi verið í okkara máli, at tey nú mugu sigast at vera føroysk. Tað kennst ikki so hjá mær, og eri eg komin soleiðis til mína sannføring:

I minari læraraskúlatíð fyrri brátt 40 árum síðan kom Jógvan við Anna at vera lærari við realskúlan, har læraraskúlin eisini helt til tá. Jógvan legði sær nær at fáa lært børnini góða og rætta mál-nytslu, soleiðis eisini at nýta fornu føroysku talheitini og 10-talsskipanina og siga t.d. fimmti, sjeyti og níti í staðin fyrri hálvtress (hálvtreds indstyeve), hálvtjers (hálvtjers indstyeve), hálvfems (hálvfems indstyeve) o.s.fr. Vit ungu læraraspírar hildu Jógvan vera í

so knortlutan í sinari mál-purismu, og hetta at royndu at fáa broytt tal-skipanina hildu vit vera bæði ónaturligt og óneyðugt.

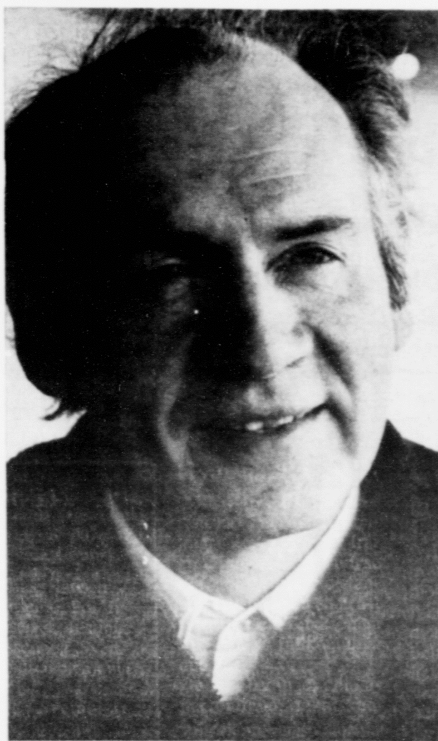
Men tá Útvarp Føroya nökur ár seinni var sett á stovn, og táverandi leiðslan tók stigið at fáa fornu føroysku töluni inn í málið aftur, fall hetta so væl og vakurt í oyrað og kendist eftir stuttari tíð so rætt og naturligt, at vit vóru nógvir lærarar, sum tóku eftir og fóru at nýta hesa nýggju / gomlu tal-skipanina í skúlunum. Og væl bar til. Vit tilkomnu høvdu ikki trupulleikar av at skifta yvir, børnunum fall tað leikandi lætt, og øll høvdu vit kenslu av, at nakað gott var vunnið.

Men hvat ger so útvarpið eini 8-10 ár seinni, tá ið føroysku töluni av nýggjum høvdu fest røtur í málinum? Jú, teir fara aftur til donsku talheitini! Mangur mundi harmast og undrast á, at útvarpsnevndin og leiðslan her lótu seg villileiða.

Fornu talheitini eru vakrari, falla betur inn í málið — sjálvandi, ti tey eru røtt og upprunalig. Neyvan hevur danska tal-skipanin meira enn hálvt-

annaðhundrad ár á baki í okkara mál-nytslu. Edvard í Svinoy, sáli, greiddi frá, at hann hevði hoyrt sagt frá manni, sum, komin aftur av floti, segði seg at hava fingið fimmoghalvfjerds fiskar. «Hoyr nú hann», helt ein annar tá fyrri, «nú er hann farin at snakka danskt!» Pápi min sigur seg minnst gamlar menn í Bø, sum nýttu føroysku 10-talshetitini, og ivaleyst munnu dømi vera aðrastaðni úr landinum, sum benda á, at forna teljingin hevur hildið sær fram móti okkara tíð. Litið man vera at ivast í, at donsku talheitini eru komin inn í mál okkara við donsku roknbókunum.

Men um nú hetta, hvat ið er vakrari, rættari og meira upprunaligt ikki vigar nóg mikið til sannføring um, at vit áttu at farið aftur til føroysku teljingina, so mátti tað so mikið meira gjørt munin, at 10-talsskipanin er so nógvir meira praktisk í nýtslu. Tey mongu, sum í sinum dagliga yrki arbeiða við tølum og teldum av ymsum slag, høvdu eftir stuttari tíð sannað, at ólika lættari er tað at siga, lesa, skriva og tasta töluni í teirri raðfylgju, tey

standa.

I norðurlandskari samveru er ongin meira fusur at nýta 10-talshetitini enn danir, sum tó ikki hava havt tey í málinum síðan miðöld. Praktiskir, sum teir eru, nýta teir tey eisini meira og meira í dagliga livinum heima — tó enn bert í skrift. Helst skuldi tað ikki verið so, at

vit ikki finna aftur til okkara eigna, fyrr enn aðrir vísa okkum leiðina. Málnevndin, Móðurmáls-lærarafelagið — ja, hvi ikki Landsskúlafrýsitingin ella Landsskúlaráðið? — áttu at tikið stig til at fingið henda tyðandi tätt í máli okkara aftur á beint. Men best hevði munað, um útvarpið og nú

eisini sjónvarpið aftur gingu undan í hesum.

Nú tað aftur varð borið við fjølmiðlarnar og teirra málsligu ávirkan, havi eg hug at nýta høvið til hetta iskoytið.

Tá ið tað var upp á tal at fáa sett sjónvarp á stovn í Føroyum, fingi vit tilboð um beinleiðis samband við danska sjónvarpið. Okkara politikarar hildu tað tá av málsligum orsökum ikki vera ráðiligt at taka við hesum tilboði. Tað má ti undra, at okkara sjónvarp nú sendir so nógvir beinleiðis tikið úr danska sjónvarpinum, sum tað ger. Meg argar tað ikki sørt, at vit á henda hátt eisini fáa sendingar úr hinum Norðurlandum varpaðar út við donskum teksti undir. Ikki ti at havi nakað imóti tí, ið danskt er, men ein søguligur veruleiki er tað, at ágangurin úr donskum hevur verið um at taka okkum málsliga av fótum. Áttu vit ikki heldur at nýta hetta frálíka høvið við sjónvarpinum til at víðka okkara norðurlandska sjónvarping og um móguligt at fingið sendingar á svenskum, norskum og íslenskum við upprunamálunum undir, so at vit læru og stimbraðu okkum bæði gjøgnum oyru og eygu? Væl vita vit, at figgarliga og arbeiðsliga orkan hjá sjónvarpinum er ógvuliga avmarkað, men hava vit ráð til her at taka við biligum loysnum?

Ólavur Hatun

Hans Andriasi til áminnis

Tá eg á sinni las í bløðunum, at býráðið ætlaði at seta tvær smáar standmyndir — tvær royndir — eftir Eivindi Dalsgaard upp í stóra stødd og stilla tær onkrunaðni í býnum, hugsaði eg: nei, hatta ber ikki til, hatta er eitt mistak. Eg ætlaði tá at tala at, men varð ráddur frá — skeggið sat ov nær hokuni, eg vildi verða misskiltur, og býráðið var so fjølbroytt mannað, at um onkur kom við einum óumhugsaðum innskoti, vóru tað aðrir, ið kundu beina hann á leið.

Soleiðis gekk bara ikki. Aðrenn langt umleið vóru myndirnar liddar, stoyptar og settar upp. Ein »modellørur«

niðri í Danmørk hevði atikið sær tilevningina. Hetta var ikki rætt gjørt móti Eivindi. Var honum liv lagað, og hann hevði fingið tað hugskot at arbeiða víðari við hesum evnum, høvdu maðurin við leypu og konan við dyllu sæð óðrvisi út, verið formað av listamanninum í tí støddini. Nú eru myndirnar bert ein stirvin undirbrotlig eftirgerð eftir tveimum smáum royndum.

Hoyrði í útvarpinum, at býráðið ætlar at seta minnisvarða fyrri Hans Andriasi Djurhuus uppi við Sjonleikarhúsið. Hetta ljóðar hugaligt. Lesi í Sosialinum í dag (24.10.), at ein standmynd longu er gjørd, og at tað er hesin sami mað-

urin hjá býráðnum, ið er meistari. Hetta ljóðar minni hugaligt. Sagt verður (eftir blaðnum ið hvussu er), at býráðið hevur tosað við føroyskar listamenn, men eingin hevur hildið seg til.

Poul Michelsen snakkaði einaferð við meg um eina standmynd av H.A.D. at stilla á blettin aftan fyrri Sjonleikarhúsið, og skilti eg á honum, at hon skuldi vera av H.A.D. í fullari stødd, soleiðis sum hann gekk í Havnar gotum við hatti og øllum. Eg helt tá fyrri, at hesar standmyndirnar í yvirfrakka og kragatoyi — hesi denkmale — vóru litið upplivandi at hyggja at. Møguliga hava aðrir føroyskir myndahøggarar hildið

tað sama, um so er at Poul Michelsen hevur tosað við teir. Men so hevur býráðið sin mann í Keypmannahavn, hann er til reiðar til hvat tað skal vera, eisini at klamsa eina standmynd upp í fullari stødd eftir einum fotografi. Harra-gud, Føroyar og Tórshavn eru so langt av leið, og tá teir har uppi nú einaferð vilja hava tað so.

Tað, tað snýr seg um, er at reisa Hans Andriasi eitt minni — heiðra hann fyrri sína list — sin skaldskap. Sjálvur hevði hann stóran áhuga fyrri list yvirhøvur, og tá serliga føroyskari list — myndlist eins og sjónleiki. Vit hava fleiri evnaríkar ungar myndahøggarar, at latið ein av teimum gjørt eitt upprunalistaverk at seta við Sjonleikarhúsið og »ta nýggju Aarstovuna« hevði so verið í hansara anda og býi okkara til stórri sóma.

Janus Kamban